

JAROSLAV SKÁLA: BER A DÁVEJ

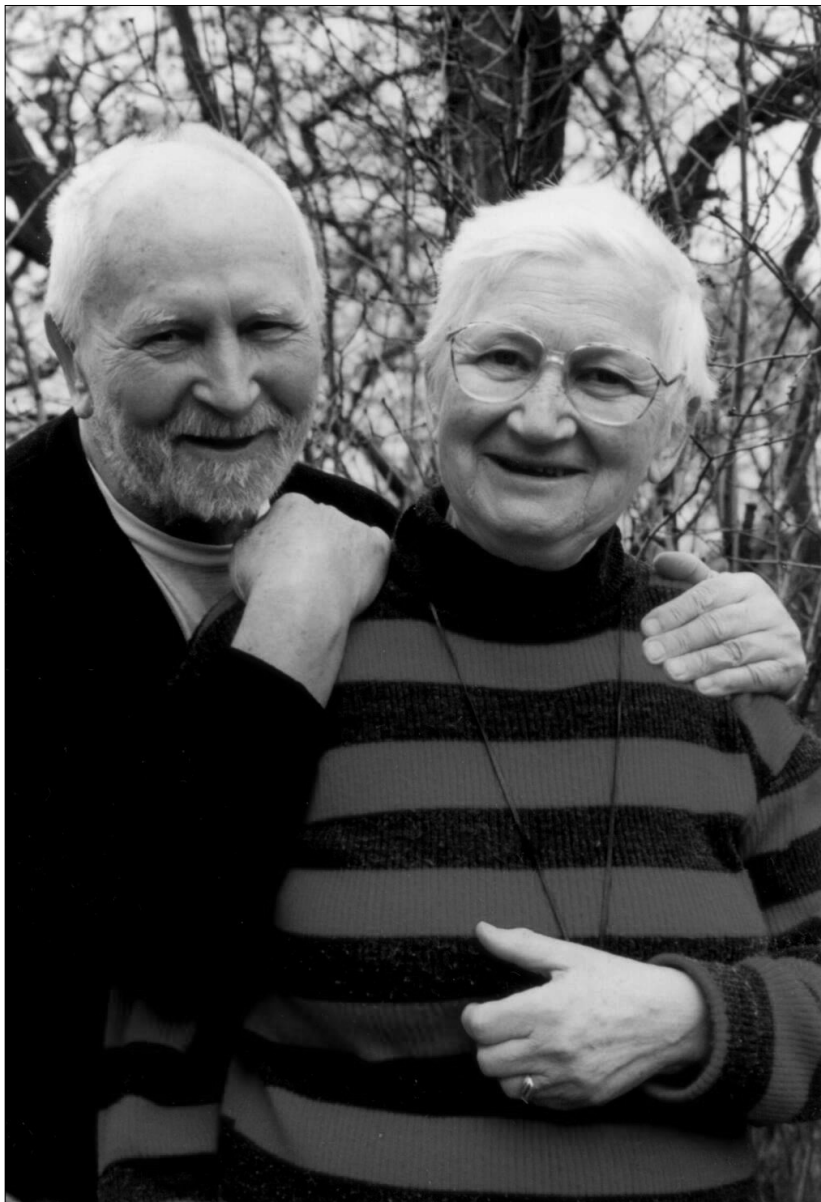
Jan Vymětal

Vzpomínka na významné osobnosti odborného života je důležitá proto, že si ji zaslouží a zároveň přispívá k upevnění identity oborů, v kterých působily. Je významná i pro nás samotné.

Doc. MUDr. Jaroslav Skála (1916–2007), od jehož narození uplynulo 100 let, je osobností zakladatelskou ve více směrech. Podstatným způsobem obohatil nejen naši alkoholologii (dnes adiktologii), již založil, ale i psychoterapii, kterou v dobách nesvobody rozvíjel, a jak by asi sám řekl, udržoval v co nejlepší možné kondici. Hned a nutně musím zmínit také paní Arnoštu Mařovou, s níž prožil v lidsky i pracovně blízkém vztahu 57 let. Jak sám jednou uvedl, tvořili „tandem v práci, životě, na kole“ a lidé věci znali by dodali, že „bez Matky by nebylo Jaroslava“. Paní Arnoštka Mařová, letos oslavila

91. narozeniny, je v takové duševní a tělesné formě, že se stále aktivně podílí na práci Pražské vysoké školy psychosociálních studií. To mohu dosvědčit. Vraťme se však k našemu jubilantovi.

O Jaroslavu Skálovi je všeobecně známo, že vytvořil komunitní léčebný systém, tzv. Apolinář (dle místa působení), zaměřený na lůžkovou léčbu a rehabilitaci alkoholi-

ků. V r. 1950 otevřel první protialkoholní záchytnou stanici (na půdě zdravotnictví) na světě, dle jejíhož vzoru byla vytvářena analogická zařízení i v jiných zemích světa. Např. v USA vznikla první záchytka v roce 1963. V r. 1965 byl jmenován expertem Světové zdravotnické organizace pro otázky alkoholismu – a ve výčtu jeho aktivit spojených s výrazným úspěchem na poli

alkohologie by bylo možné dlouho pokračovat. Neodpustím si však jednu poznámku: Jaroslav Skála byl v zahraničí z našich lékařek a lékařů nejznámější a v odborném písemnictví nejcitovanější.

Skálův zájem o psychoterapii přirozeně vznikala a rostl s tím, jak přibývaly jeho zkušenosti s léčbou alkoholiků. Režim komunitního systému a psychoterapie se staly osou léčebného ovlivňování pacientů závislých na alkoholu, léčených při plné hospitalizaci. A to platí dodnes. Navíc víme, že psychotherapeutický přístup je vhodný, někdy nezbytný u širokého spektra osob s poruchami zdraví, jimž pomáháme i mimo psychiatrii. Zde si dovoluji citovat z jeho knihy *Lékařův maratón* (Praha: Český spisovatel, 1998, s. 180): „Psychotherapie je nezbytnou součástí moderní medicíny, její přístup je principiálně biopsychosociální a zahrnuje do péče nejen pacienta, ale i důležité osoby jeho života, zvláště jeho rodinu. Zde je třeba vedle psychologického přístupu i kvalifikovaná a systematická psychotherapeutická péče. Její zajištění a rozvíjení vyžaduje erudované odborníky – specialisty v psychotherapii, kteří za tím účelem získávají potřebnou kvalifikaci.“ O vytváření tohoto vzdělávacího systému v rámci druhé profesní kariéry (první část Skálovy profesní kariéry tvoří alkoholologie) úspěšně usiloval a také jej v mnohém směru dosáhl.

S Jaroslavem Skálou jsem se prvně a osobně setkal někdy počátkem 70. let minulého století v rámci psychotherapeutické konference v lázních Jeseník. Působil na mne tehdy jako člověk rázný, věcný, racionální a cílevědomý. V té době rozvíjel společně s psychologem Eduardem Urbanem a psychiatrem Jaromírem Rubešem vzdělávací

system (SUR) v psychotherapii, založený na sebezkušenosti, práci ve skupině a komunitě. Jednalo se o originální záležitost, byť inspirovanou německým postgraduálním vzděláváním prezentovaným na lindavských týdnech (Lindau am Bodensee), jichž se od konce 60 let minulého století zúčastňoval. Ne náhodou byl tehdejší „triumvirát“ přirovnáván k freudovskému modelu ega (Skála), superega (Urban) a id (Rubeš). SUR se osvědčil, prošly jím stovky lékařů různých oborů, psychologů a středního zdravotního personálu (včetně sociálních pracovníků a pracovníků). Stal se významným „ostrůvkem pozitivní deviace“, jak se později říkalo místům kritického myšlení a kritických postojů vůči tehdejšímu politickému systému.

S Jaroslavem Skálou jsem měl možnost se blíže seznámit a pracovat zhruba od roku 1977, kdy jsme se z jeho podnětu pravidelně na půdě Apolináře setkávali a diskutovali o psychotherapii u nás i ve světě. V centru rozhovorů bylo zejména vzdělávání, supervize, účinnost léčby psychologickými prostředky a také (přirozeně) společenská situace, jež byla normalizační a lze ji vyjádřit slovem marasmus. Schůzek se vedle Jaroslava Skály a samozřejmě sociální pracovníce Arnošky Mařové (ta činila mj. zápis), účastnil sociolog Zdeněk Eis, psychiatr Vladimír Hort, psychologka Anička Jirsová, psychiatr Zdeněk Mrázek, psychiatr Petr Příhoda, psycholog Jiří Růžička a autor této vzpomínky. Po vzniku Charty 77 a následném zostření poměrů jsme se rozhodli naši práci učinit oficiální, a protože „pod svícem bývá největší tma“, jak to tehdy některý z nás vyjádřil, vznikl z podnětu jubilanta a za jeho vydatného přispění a ve spolupráci s tehdejším

přednostou pražské psychiatrické kliniky Kabinet pro vzdělávání v psychoterapii při psychiatrické klinice (dnešní 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Pro ilustraci doby a vyjednávací obratnosti Jaroslava Skály uvádím, že se jednalo o stejného přednostu, jenž předtím zakázal činnost Psychoterapeutické sekce na půdě psychiatrické kliniky, neboť na jedné schůzi sekce byli zmíněni psychoterapeuti, kteří po r. 1968 odešli do emigrace. Skálův Apolinář pracoval relativně autonomně, jeho se zákaz netýkal. Činnost Kabinetu byla intenzivní, rozsáhlá a skutečně kvalitní. Kupříkladu jsme od r. 1979 vydávali Psychoterapeutické sešity (jako terapeutickou pomůcku), jež obsahovaly překlady, ale i původní naše práce, na Palatě (zásluhou Zdeňka Mrázka) běžela kolokvia „pro zvané“, bálintovské a supervizní skupiny, atd. Záhy po převratu se Kabinet v r. 1990 transformoval v již samostatný Institut pro psychoterapii a inicioval v r. 1991 zásluhou jubilanta a Jiřího Růžičky vznik Pražské psychoterapeutické fakulty a Pražské vysoké školy psychosociálních studií, mající dnes ministerskou akreditaci. Jedná se o soukromou a velmi úspěšnou vysokou školu s rozsáhlou výukou psychoterapie, poskytující m.j. i magisterské vzdělání v oboru psychologie.

Co ještě v této krátké vzpomínce na Jaroslava Skálu dodat? Snad ještě to, že od r. 1982 vedl Psychoterapeutickou sekci při psychiatrickém společenství ČLS JEP, v r. 1990 doslova vybojoval její proměnu a osamostatnění – sekce se změnila v dnešní Českou psychoterapeutickou společnost ČLS JEP.

Jaroslava Skálu jsem poznal jako člověka světa znalého a jako toho, kdo ukazuje směr. Držel slovo, nepomlouval, v životě chtěl něco dokázat, což se mu podařilo měrou vrchovatou. Pro nás mladší představoval přirozenou autoritu také tím, že jsme ho poznali jako muže činu a tvořivé práce.

Jaroslav Skála byl a je alkohololog světového významu. Přispěl, i díky své osobní statečnosti, k rozvoji psychoterapie u nás. Celý život pracoval na Karlově univerzitě v Praze, jíž se stal ozdobou. V r. 2002 obdržel od prezidenta Václava Havla vysoké státní vyznamenání – medaili Za zásluhy...

Při mém posledním rozhovoru s paní Arnoštkou Mařovou mne paní Mařka požádala, abych neopomenul zmínit, že vždy „celý pracovní kolektiv táhl ze jeden provaz, Jaroslav by řekl, že to byla společná práce a že je důležité pracovat s těmi, kdo s vámi pracovat chtějí.“ Tak to tedy vyřizují.

Jaroslav Skála ctil několik životních principů. Maximu, kterou pro sebe považoval za nejdůležitější, vyjádřil stručně: ber a dávej. Je příznačná pro jeho postoj ke světu, sobě i svému místu v něm. Proto jsem takto nazval i příspěvek, jenž právě dočítáte. Prostá maxima ber a dávej snad nejlépe charakterizuje našeho jubilanta a představuje jej jako člověka moudrého, který může sloužit druhým za vzor (tato formulace by se Jaroslavovi jistě silně zamlouvala).

*Prof. PhDr. Jan Vymětal
emeritní přednosta Ústavu pro humanitní
studia v lékařství
Lékařská fakulta Univerzity Karlovy
v Praze
Karlovo nám. 40, 128 00 Praha 2*